

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Loppuraportti

Kestävää kasvua ja työtä 2014 - 2020 Suomen rakennerahasto-ohjelma

Viranomaisen merkintöjä

Saapumispäivämäärä 27.2.2024	Diaarinumero EURA 2014/11114/09 02 01 01/2020/ESAELY
Käsittelijä Niina Suorsa	Puhelinnumero 0295 026 606
Hankekoodi S22442	Tila Valmis

1 Hankkeen perustiedot

Hankkeen nimi Hyvällä mielellä Pohjois-Savo 2021-2030	
Alkamispäivämäärä 1.5.2021	Päätymispäivämäärä 31.8.2023
Toimintalinja 5. Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta	
Erityistavoite 10.1. Työelämän ulkopuolella olevien työ- ja toimintakyvyn parantaminen	
Tukimuoto Työllisyyden ja osaamisen edistämiseen sekä sosiaalisesti osallisuuteen liittyvä kehittämishanke	
Hanketyyppi Hanke, jossa on henkilöitä varsinaisena kohderyhmänä	
Kustannusmalli Flat rate 15 %	

2 Tuensaajan perustiedot

Tuensaajan nimi Kuopion kaupunki	
Y-tunnus 0171450-7	Hankkeen WWW-osoite
Yhteyshenkilön nimi Helena Länsimies	
Yhteyshenkilön sähköpostiosoitte helena.lansimies@kuopio.fi	Yhteyshenkilön puhelinnumero 044 718 2699

Muut tuensaajat (osatoteuttajat)

Tuensaajan nimi Itä-Suomen yliopisto	Y-tunnus 2285733-9
Tuensaajan nimi Savonia ammattikorkeakoulu	Y-tunnus 2629463-3
Tuensaajan nimi Humanistinen ammattikorkeakoulu	Y-tunnus 1474763-1

3 Tiivistelmä

3.1 Hankkeen toiminnan ja tulosten tiivistelmä

Kansallisen sairastavuusindeksin perusteella Pohjois-Savo on Suomen sairain maakunta. Mielen terveyden ongelmissa ja päihteiden käytössä ero Pohjois-Savon ja muun maan välillä on suuri. Tähän tarpeeseen käynnistettiin kesällä 2021 Hyvällä mielellä Pohjois-Savo 2021–2030 -hanke. Tämä kaksivuotinen hanke päättyi 31.8.2023.

Tämä hanke oli alku kymmenvuotiseksi suunnitellussa kehitysohjelmassa, jonka tavoite on lisätä pohjoissavolaisten mielen terveyttä ja mielen hyvinvointia sekä vähentää päihteiden käyttöä ja päihdemyönteisyyttä Pohjois-Savossa. Tavoite on siis kääntää pitkäjänteisellä työllä maamme sairaimman maakunnan suunta kohti terveempää tulevaisuutta vuoteen 2030 mennessä.

Hankkeessa oli mukana 18 Pohjois-Savon kuntaa ja kaupunkia. Hankkeen päätoteuttajan Kuopion lisäksi mukana olivat Iisalmi, Joroinen, Kaavi, Keitele, Kiuruvesi, Lapinlahti, Leppävirta, Pielavesi, Rautalampi, Siilinjärvi, Sonkajärvi, Suonenjoki, Tervo, Tuusniemi, Varkaus, Vieremä ja Vesanto. Osatoteuttajia olivat Itä-Suomen yliopisto, Savonia-ammattikorkeakoulu sekä Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Tavoite oli saada 1060 työtöntä ja työelämän ulkopuolella olevaa 18–64-vuotiasta pohjoissavolaista sekä 400 ammattilaista osallistumaan toimenpiteisiin. Lisäksi pyrittiin tavoittamaan ja vaikuttamaan tuhansiin pohjoissavolaisiin monikanavaisen viestinnän avulla.

Hankkeessa saavutettiin laadulliset tavoitteet, mutta määrällisissä työttömien osuus jäi selkeästi suunniteltua pienemmäksi. Toimintaan osallistui 275 työtöntä (tavoite 1000), 522 työmarkkinoiden ulkopuolella olevaa (tavoite 60) ja 422 työssä olevaa (tavoite 400). Kokonaisosallistujamäärä oli

1219 (tavoite 1460). Työttömien rekrytointiin käytettiin merkittävästi aikaresursseja ja myös maksullista mainontaa, mutta kohderyhmää oli erittäin vaikea tavoittaa ja saada osallistumaan hankkeen toimenpiteisiin. Työttömien ja työelämän ulkopuolella olevien tavoittamisesta ja sitouttamisesta saatuja oppeja tullaan hyödyntämään ohjelman jatkuessa.

Hankkeen aikana kartoitettiin laajasti pohjoissavolaisten mielenterveyttä ja päihteiden käyttöä, ja samalla kehitettiin keinoja vastata näihin liittyviin kehitystarpeisiin. Lisäksi luotiin aktiivinen verkosto hankkeen tavoitteiden edistämiseksi. Hanke onnistui hyvin aktivoimaan asukkaita ja lisäämään osallisuuden kokemusta. Laajan medianäkyvyyden ansiosta tietoisuus Pohjois-Savon mielenterveyden sairastavuudesta lisääntyi ja ymmärrys mielen hyvinvoinnin edistämisen välttämättömyydestä vahvistui. Hankkeen aikana toteutettiin suunniteltuja 11 toimenpidettä, joita tukivat useat alatoimenpiteet.

Mielenterveyden ja mielen hyvinvoinnin haasteet tunnustetaan Pohjois-Savossa laajasti ja panostaminen näihin nähdään ensisijaisen tärkeäksi sekä yksilö- että yhteisötasolla. Toiminnan painopisteen tulisi olla nykyistä merkittävästi vahvemmin ennaltaehkäisyssä ja pitkäjänteisissä väestötason toimenpiteissä, jotta voitaisiin saavuttaa riittävän laaja-alainen yhteiskunnallinen vaikutus. Tämänkin hankkeen pysyvät vaikutukset voidaan arvioida vasta pidemmällä aikavälillä.

Tärkeää on jatkaa alkanutta matkaa ja toteuttaa valittujen keinojen implementaatio, jotta maamme sairaimman maakunnan suunta saadaan käännettyä vuoteen 2030 mennessä. Systeemi- ja väestötason muutos vaativat aikaa, jopa 15–20 vuotta, ja tämä hanke toimii vasta alkuna muutokselle.

Lue lisää www.mielitekomedia.fi

3.2 Hankkeen toiminnan ja tulosten englanninkielinen tiivistelmä

According to the morbidity index Northern Savonia is the sickest province in Finland. There is a significant difference between Northern Savonia and the rest of the country in terms of mental health issues and substance abuse. In response to this need, the "Feeling Good in Northern Savonia 2021–2030" ("Hyvällä mielellä Pohjois-Savo 2021–2030") project was launched in the summer of 2021. This two-year project concluded on August 31, 2023.

The "Feeling Good in Northern Savonia 2021–2030" project marked the beginning of a ten-year development program aimed at improving the mental well-being of Northern Savonian residents and reducing substance abuse in the region. The goal is to steer Finland's unhealthiest province towards a healthier future by 2030 through sustained collaboration.

The project involved 18 cities and municipalities in Northern Savonia. In addition to the main executor, the city of Kuopio, the project included Iisalmi, Joroinen, Kaavi, Keitele, Kiuruvesi, Lapinlahti, Leppävirta, Pielavesi, Rautalampi, Siilinjärvi, Sonkajärvi, Suonenjoki, Tervo, Tuusniemi, Varkaus, Vieremä, and Vesanto. Collaborating partners consisted of the University of Eastern Finland, Savonia University of Applied Sciences, and the Humak University of Applied Sciences.

The goal was to involve 1,060 unemployed and out of the labour force individuals aged 18 to 64, as well as 400 professionals, in the project's activities. Additionally, the aim was to reach and impact thousands of residents of Northern Savonia through multichannel communication.

The project achieved its qualitative goals, but the quantitative aspect of activating the unemployed fell significantly below the target. The participation included 275 unemployed individuals (target 1000), 522 individuals outside the labour market (target 60), and 422 employed individuals (target 400). The total number of participants was 1219 (target 1460). The recruitment of unemployed individuals required significant work resources and involved a considerable amount of advertising but reaching and engaging the target audience proved to be extremely challenging. The lessons learned will be utilized in the future projects of the program.

Throughout the project, a comprehensive understanding of the mental well-being and substance use among Northern Savonian residents was established, and methods to address related development needs were devised. Furthermore, an effective network was established to promote the project's objectives. The project succeeded in activating residents and enhancing the experience of involvement. The widespread media coverage increased awareness of mental health morbidity in Northern Savonia and fostered an understanding of the essentiality of advancing mental well-being. As planned, 11 measures were carried out during the project, each with several sub-measures.

The challenges related to mental health and well-being are widely recognized in Northern Savonia, and there is a broad understanding that investing in these areas is of paramount importance at both individual and community levels. The emphasis of activities should be significantly strengthened in prevention and long-term population-level measures to achieve a sufficiently comprehensive societal impact. The lasting effects of this project, too, can be assessed only over an extended period.

It is crucial to continue the journey and implement the chosen measures to reverse the trajectory of our country's unhealthiest province by 2030. Systemic and population-level change takes time, up to 15-20 years, and this project serves as just the beginning of the transformation.

For more information, visit www.mielitekomedia.fi (in Finnish).

4 Hankkeen tarve, toteutus ja tulokset

4.1 Miten hanke onnistui vastaamaan kehittämistarpeeseen ja kuinka hankkeen tavoitteet toteutuivat?

Miksi haimme hanketta?

Haimme hanketta, koska aiemmista hankkeista ja toimenpiteistä huolimatta Pohjois-Savon mielenterveysindeksit ovat edelleen Suomen heikoimmat. Monitoteuttajuuteen perustuva hanke, johon osallistui 18 kuntaa ja kolme oppilaitosta, valikoitui parhaaksi ratkaisuksi, koska se edellytti monialaista asiantuntijuutta, kunnallista ja tieteellistä synergiaa sekä pitkäjänteistä työtä. Hankkeen taustalla on kymmenvuotiseksi suunniteltu ohjelma, jonka tuloksia ja toimintamalleja on tarkoitus hyödyntää myös sen päättymisen jälkeen.

Kuntien mielenterveyden edistämisen ja päihteiden vähentämisen erityistarpeiden kartoittaminen:

Selvitimme hankesuunnitelman mukaisesti mukana olevien kuntien mielenterveyden edistämisen ja päihteiden vähentämisen erityistarpeet. Haastattelimme 163 kuntatyöntekijää, kartoitimme hanke- ja järjestötoimijoita, arvioimme kuntien toimintamalleja ja toteutimme asukaskyselyitä, joihin osallistui 1 700 pohjoissavolaista. Kartoitus oli kattava ja onnistunut. Selvitystulostemme perusteella järjestimme työpajoja kunnille, asukkailla ja kolmannen sektorin toimijoille. Kehittämämme dialogipohjaiset menetelmät, Mielitekopiiri ja Mielitekorihi, lisäsivät ymmärrystä, vahvistivat osallisuutta ja yhteistoimijuutta sekä edistivät tiedolla johtamista osallistuneiden parissa. Toteutimme hankesuunnitelman mukaisia, mielen hyvinvointia tukevia saavutettavia toimenpiteitä liikunnan, kulttuurin, kansalaistoiminnan ja osallisuuden osalta lukuisin pilotein ja toimenpitein, joilla tavoitimme tuhansia pohjoissavolaisia (ks. 4.2). Kohtaamiset olivat lyhyitä, joten emme keränneet osallistujilta ESR-lomakkeita. Kontaktoimme yhteensä 200 yhdistys- ja järjestötoimijaa. Toimissamme olivat yhteistyökumppaneina esimerkiksi kunnat, järjestöt ja yhdistykset (yht. 54 kpl). Muita kuin mielenterveys- ja päihdesaralla toimivia tahoja oli vaikea tavoittaa ja saada osallistumaan toimintaan.

Sektorirajat ylittävä yhteiskehittäminen:

Oitimme työttömät, työelämän ulkopuolella olevat ja kokemusasiantuntijat mukaan toimintojen kehittämiseen, suunnitteluun ja toteutukseen koko hankkeen ajan. Esimerkkeinä näistä ovat kokemusasiantuntijoiden panos Pienet teot -sovelluksen sisällön ja soveltavuuden kehittämisessä ja Juttupenkki-pilotti, jonka kokemusasiantuntijat suunnittelivat ja toteuttivat. Osallistava suunnittelu sitoutti osapuolet yhteiseen tekemiseen ja päämäärään.

Toteutimme laaja-alaisesti monikanavaista viestintää, jossa huomioimme sosiaalisen markkinoinnin. Pyrimme lisäämään tietoa mielenterveydestä ja mielen hyvinvointia kohentavista tekijöistä, vähentämään stigmaa, tarjoamaan vertaistuellisia tarinoita ja antamaan tieteelliseen tutkimukseen perustuvia neuvoja, jotka auttavat yksilöä tekemään itselleen edullisia valintoja. Hankesuunnitelman mukaisesti pyrkimys oli tavoittaa laaja-alaisesti Pohjois-Savon väestöä. Tämän takia toteutimme mielen hyvinvointia tukevia saavutettavia toimenpiteitä liikunnan, kulttuurin, kansalaistoiminnan ja osallisuuden osalta erilaisin pilotein ja toimenpitein, joilla tavoitimme niin fyysisesti osallistuen jalkautumalla ihmisten pariin, kuin viestinnän kanavia pitkin tuhansia pohjoissavolaisia (ks. 4.2).

Mielenterveysjohtamisen, -osaamisen ja -taitojen vahvistaminen:

Tavoite oli lisätä osaamista ja ymmärrystä mielenterveyden edistämisestä ja päihteiden käytön vähentämisestä. Tähän pyrittiin koulutuksin eri toimijatasoille: Mielenterveysjohtamisen koulutus toteutettiin kuntajohdolle ja päättäjille 13 kunnassa (177 ilmoittautunutta); Mielenterveysosaamisen valmennus työyhteisöille (mm. kunta, srk, järjestöt) tavoitti 110 osallistujaa ja mielenterveystaitojen valmennus työttömille ja työelämän ulkopuolella oleville toteutettiin 17 kunnassa (56 kertaa) yhteensä 501 pohjoissavolaiselle. Palautteiden mukaan sisällöllisesti onnistuttiin. Osallistajat saivat taitoja ja valmiuksia mm. johtamiseen, puheeksiottoon ja arkeen. Tätä edistivät mm. kuntakäynnit ja suunnittelu 13 kunnassa, kokonaisuuksien räätälöinti, vuorovaikutteisuus, toiminnallisuus, osallistujien itsensä suunnitteluun osallistuminen sekä konkreettisten pienten tekojen tarjoaminen valmennuksissa. Osallistujamäärät jäivät tavoitteesta. Haasteita toi aikataulutus (johto, työyhteisöt) ja osallistujien saavuttaminen. Kymmenessä mt-taitoja edistävässä POP-upissa tavoitimme yli 400 kuntalaista ja opimme, että markkinoinnin monikanavaisuus, kohtaavuus ja puhuttelevuus myös jalkautuen on tärkeää asukasosallistujien tavoittamiseksi.

Elintapavalmennukset ja Pienet teot -pilotti:

Selvitimme monimenetelmällisellä lähestymistavalla elintapavalmennuksen vaikuttavuutta ja vaikutuksia työelämän ulkopuolella olevien henkilöiden elintapoihin ja positiiviseen mielenterveyteen ja päihteiden käyttöön. Selvityksessä tarkasteltiin valmennuksen vaikutuksia työelämän ulkopuolella olevien henkilöiden elintapoihin ja mielenterveyteen sekä päihteiden käyttöön. Työttömien tavoittaminen elintapavalmenneuksiin oli haastavaa merkittävistä viestinnällisistä ja markkinoinnillisista ponnisteluista huolimatta (ks. 5.1). Elintaparyhmävalmennukseen ilmoittautui mukaan yhteensä 68 henkilöä, joista 36 henkilöä valikoitiin satunnaisesti elintapavalmennukseen, joka toteutettiin joko ryhmässä tai etänä. Tämän lisäksi 32 henkilöä valikoitui vertailuryhmään. Tällä vertailuryhmällä oli tärkeä rooli vaikuttavuuden ja vaikutuksen arvioimiseksi, kun elintapavalmennuksen itsenäistä merkitystä mielen hyvinvointiin ja elintapoihin arvioitiin. Koska elintapavalmenneuksiin osallistujien määrä jäi reilusti tavoitteesta, toteutimme digitaalisen mielen hyvinvoinnin edistämispilotin. Tässä pilotissa pohjoissavolaisille annettiin mahdollisuus käyttää maksutta mielen hyvinvointia ja terveellisiä elintapoja tukevaa Pienet teot -sovellusta kuuksauden ajan. Alkukyselyyn vastasi lähes 1700 pohjoissavolaista ja tämän pohjalta sovelluksen latasi lähes tuhat henkilöä. Heistä yli 600 valitsi pieniä hyvän mielen tekoja ja reilut 250 ryhtyi tekemään niitä aktiivisesti arjessaan. Pilotti oli niin onnistunut, että UEF käynnisti oman jatkohankkeen suunnittelun.

Osallisuuden edistäminen:

Tavoitteena oli asukkaiden osallisuuden ja hyvän elämän elementtien edistäminen mielen hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Toteutimme Neulamäen kansalaistoimijalähtöisen ja Petosen kaupunkilähtöisen pilotin. Neulamäessä onnistuimme innostamaan alueen asukkaita yhteisölliseen toimijuuteen sekä yhdessä kehittämään eri toimijoiden kanssa osallisuutta mahdollistavan yhteisön rakenteet. Palautteiden ja THL:n Pienet onnistumistarinat -arvioinnin perusteella tavoite saavutettiin ja asukkaiden osallisuus vahvistui. Petosen pilotissa rohkaisimme kaupunkiorganisaation toimijoita kohtaamaan asukkaita ja jalkautumaan heidän luokseen ja kannustinme asukkaita mukaan yhteiseen suunnitteluun. Pilotissa onnistuttiin saavuttamaan asukkaat ja hyödyntämään matalan kynnyksen vaikuttavia menetelmiä kaupungin, kuntalaisten ja kumppanien kanssa, mikä edisti osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Jalkautuvalla toiminnalla tavoitettiin laajasti kohderyhmää, löydettiin keinoja osallisuuden edistämiseksi, osallisuuden kokemuksia ja hyvän elämän elementtejä vahvistettiin.

Osallistuva budjetointi:

Toteutimme ja mallinsimme kaksi erilaista tapaa toteuttaa osallistuvaa budjetointia, analogisen ja digitaalisen. Osallistuvan budjetoinnin myötä asukkaat saivat uudenlaisia konkreettisia keinoja vaikuttaa oman elinympäristönsä kehittämiseen ja hyvinvointinsa edistämiseen. Saimme 600 erilaisissa elämäntilanteissa olevaa asukasta suunnittelemaan ja päättämään resurssien kohdentamisesta kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi kuntayhteisössä. Näin vahvistimme asukkaiden aktiivista toimijuutta sekä osallisuuden kokemuksiä osana mielenhyvinvoinnin edistämistä. Kokeilujen myötä loimme ja mallinsimme sektorirajat ylittävän yhteiskehittämisen toimintamallin kuntatoimijoiden ja asukkaiden välille hyödynnettäväksi myös muissa kunnissa ja yhteisöissä. Sitoutimme kuntaorganisaatioiden toimijat, päättäjät ja järjestöt yhteiseen työskentelyyn asukkaiden kanssa. Vahvistimme näin kunnan ja kuntalaisten välistä vuorovaikutusta, järjestöjen asemaa hyvinvoinnin edistämistyössä sekä monitoimijaista yhteistyötä. Käynnistimme kuntaorganisaatioissa pidempiaikaisen toimintakulttuurin muutoksen, jossa osallisuuden arvo sekä asukkaiden asiantuntijuus huomioidaan vahvemmin kunnan toiminnan kehittämisessä. Järjestöt toimivat kokeiluissa kumppaneina tarjoten tukea mm. kokeilujen jalkauttamisessa ja markkinoinnissa.

Kokeilussa onnistuimme vaikuttamaan tavoitteiden mukaisesti kolmella eri tasolla: yksilöllisellä (osallisuuden kokemusten vahvistuminen), yhteisöllisellä (toimijuuden vahvistuminen kuntaorganisaation jäsenenä) ja yhteiskunnallisella tasolla (osallisuutta edistävien rakenteiden kehittäminen).

4.2 Mitä välittömiä tuloksia hankkeella saatiin aikaan? Mitä vaikutuksia tuloksilla on?

Eri toimijoiden välinen yhteistyö ja ymmärryksen lisääminen:

Eri toimijoiden välinen yhteistyö tunnistettiin kuntahaastattelujen perusteella (ks. 4.1) hyvinvoinnin edistämisen keskeiseksi edellytykseksi.

Saimme luotua maakunnassa vahvan verkoston, joka kattaa niin yhdistykset, yritykset kuin kunnat. Hyödynnämme tätä verkostoa Mieliteko 2.0 -jatko-hankkeessa.

Asukas- ja kuntakyselymme herättivät laajaa keskustelua mielenterveydestä ja päihdeiden käytöstä maakunnassa. Keräsimme ja lisäsimme tietoa sekä ymmärrystä yksilöllisillä kohtaamisilla ja vaikuttavalla viestinnällä. Kyselyistä nousi esiin mm. matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdepalveluiden heikko näkyvyys kuntien palveluvalikoimassa, mistä viestimme edelleen kuntiin.

Kuopion tiimin pilotit ja toimintamallit:

Liikkumalla hyvinvointia -pilotissa nostimme esiin liikunnan merkitystä mielen hyvinvointiin jalkautumalla kaikkiin mukana oleviin kuntiin.

Pilotin seurauksena elämään jäi paikasta riippumaton ulkoiluryhmä, jossa on 255 jäsentä. Lisäksi käyttöön jäi vlogi-sarja, joka on vapaasti hyödynnettävissä YouTubessa.

Yli 50-vuotiaiden työttömien naisten valmennus ilmensi, kuinka tärkeää kannustus, vertaistuki ja ohjaus on omien voimavarojen ja vahvuuksien löytämisessä. Sparrausryhmään osallistui 8 naista, joista 2 työllistyi ja 1 aloitti opiskelun. Ryhmä jäi toimimaan itsenäisesti ja kokoontuu yhä.

Johtoryhmäpilotti edisti kuntien johtohenkilöiden keskustelu- ja kuunteluosaamista sekä vuorovaikutustaitoja niin yksilö- kuin organisaatitasollakin.

Mukaan pyydetyistä neljästä kunnasta Leppävirran kunnan johtoryhmä osallistui aktiivisimmin, ja se sai juurutettua uuden toimintamallin edustamiinsa yksiköihin.

Valoa arkeen -pilotti tarjosi vanhemmuuden varhaisen vaiheen tukea perheille, joissa vanhemmat kokivat kuormittuneisuutta tai haasteita arjessa.

Varhaisen ja matalan kynnyksen intervention sisältäneessä kokeilussa todistettiin, että etänä toteutettu ammatillinen tuki edistää lapsen ja vanhemman mielenterveyttä sekä vahvistaa vanhemmuutta. Tämä toimintamalli on siirretty hyvinvointialueen käyttöön.

Koulutettujen kokemusasiantuntijoiden toteuttaman Juttupenkki-pilotin avulla tarjottiin matalan kynnyksen keskustelupalustaa pohjoissavolaisille.

Kokeilun lyhytaikaisuus heikensi luottamuksen syntymistä kohderyhmässä. Pilotin perusteella saatiin kuitenkin näyttöä pysyvän matalan kynnyksen kuuntelu- ja ohjauspalvelun tarpeesta.

Kehitimme dialogisuuteen ja osallisuuteen liittyviä toimintamalleja, kuten Mielitekopiiiriin ja -riihen, jotka ovat edistäneet keskustelua mielenterveydestä, ruokkineet uudenlaista ajattelua ja tarjonneet tuoretta tietoa. Kehukoppi on esimerkki matalan kynnyksen toimintamallista, joka korostaa pienten arkisten tekojen merkitystä mielenterveyden vahvistamisessa. Kehukopista lähetettiin noin 800 kehua läheisille. Kunnat ja organisaatiot saivat nämä toimintamallit vapaaseen käyttöön. Järjestöt ja yhdistykset ovat hyödyntäneet kehukoppia itsenäisesti osana omaa toimintaansa. Mielitekopiiiriä tullaan hyödyntämään Mieliteko 2.0 -ryhmähankkeessa.

Hyvinvointia kulttuurilla -pilotti lisäsi osallisuutta sekä tutkittua tietoa kulttuurin hyvinvointivaikutuksista. ArtWell-tutkimuksen kanssa tehdyn yhteistyön perusteella voidaan todeta kulttuurilla olevan hyvinvointia parantava vaikutus niille, joiden hyvinvointi lähtötilanteessa oli heikentynyt. Kulttuurin tulisi olla kunnissa yksi mielen hyvinvointia vahvistavista elementeistä varsinkin haastavammassa asemassa olevien osalta.

Voimaa yhteisössä -pilotti yhdisti kunnan investointisuunnitelmat ja asukkaiden osallistamisen. Asukkaiden ja kaupunkiorganisaation välillä havaittiin haasteita erityisesti tiedon saatavuuden, ihmisten tavoittamisen ja nopean vaikuttamisen suhteen. Pilotti onnistui lisäämään tätä vuoropuhelua ja saatuja oppeja hyödynnetään kunnan perustoiminnassa.

Työttömille suunnatut ryhmävalmennukset, Kuopio

Työttömille suunnatut ryhmävalmennukset pohjautuivat mielen hyvinvointia edistävään sosiaaliseen vuorovaikutukseen, positiivisiin kohtaamisiin ja osallisuuden vahvistamiseen. Valmennuksien sisältöjen suunnittelussa hyödynnettiin kohderyhmäkyselyä, ja ne toteutettiin ilmiölähtöisesti.

Ryhmävalmennuksiin osallistuneet kokivat valmennuksen parantaneen mielen hyvinvoinnista ja lisänneen osallisuutta sekä madaltaneet kynnystä osallistua jatkossa vastaaviin toimintoihin.

Hankkeen toimenpiteiden kautta syntyi myös ilmiöpohjaista paikallista toimintaa, kuten koko kunnan puistotapahtuma, miesten piiri ja omaehtoiset liikuntaryhmät. Nämä kokeilut ovat jatkaneet toimintaansa itsenäisesti ja edistävät edelleen hyvinvointia paikallisesti. Yrittäjien kanssa tehdyn yhteistyön tuloksena syntynyt hankeidea on nyt toteutusvaiheessa.

Elintapavalmennukset, Savonia ja UEF:

Toteutetut kaksi elämäntapavalmennusta vaikuttivat osallistujien elämäntapoihin ja jäivät osaksi heidän arkeaan. Kohderyhmän elämäntapamuutosten tueksi ja yhteistyökumppaneiden hyödynnettäväksi jäi tuotettu materiaali, kuten 8 viikon kestoinen itsenäinen elintapaverkkovalmennus "Hyvinvointia arkeen luonnon, liikunnan ja ravitsemuksen keinoin", Aarrekartta-työkirja, Mieliruokaa-reseptikirjanen sekä Liikkuen lisää mielenhyvinvointia ja puujumppa -, Luontoharjoituksia kaikille - ja Hyvän mielen polku -toteutusoppaat. Koska osallistujamäärät jäivät pieniksi, laajennettiin verkkovalmennusmateriaali myös muiden kohderyhmään kuuluvien käyttöön. Sitä hyödynsi 150–200 henkilöä.

Elintapavalmennusta edeltävissä kyselyissä terveellisillä elintavoilla havaittiin yhteyksiä positiiviseen mielenterveyteen. Heti valmennuksen jälkeen tehdyssä kyselyssä kaikki osallistajat kertoivat saaneensa sopivasti tietoa luonnon, liikunnan ja ravinnon merkityksestä mielen hyvinvoinnin ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäjänä. Kaikki ilmoittivat lisänneensä liikuntaa ja luonnon viettämäänsä aikaa. Lähes kaikki raportoivat kiinnostavansa nyt enemmän huomiota ateriaryhtiinsä. Kolme kuukautta valmennuksen jälkeen haastatellut osallistajat kokivat valmennuksen olleen pääosin myönteinen. Alustavien vielä julkaisemattomien vaikuttavuustuloksien perusteella, elintapavalmennukseen osallistuneilla henkilöillä voitiin osoittaa olevan vähemmän depressio-oireita, paremmat ruokatottumukset, kohonnut positiivinen mielenterveys, enemmän luonnossa vietettyä aikaa ja liikunta-aktiivisuutta verrattuna kontrolliryhmään 12 kuukauden seurannan kohdalla. Muutokset eivät olleet havaittavissa vielä 6 kuukauden seurannassa, joka on johdonmukainen aikaisemman tiedon kanssa. Elintapamuutos vaatii aikaa ja hyvinvointivaikutusten todentaminen vaatii pitkäaikaisen seurannan.

Pienet teot -pilotti, UEF:

Pienet teot -pilotissa pohjoissavolaisten havaittiin olevan kiinnostuneita mittaamaan omaa hyvinvointiaan ja tekemään pieniä tekoja sen parantamiseksi. Tärkein havainto oli se, että digitaalisen sovelluksen avulla on mahdollista edistää lyhyelläkin aikavälillä terveellisiä elintapoja ja sen myötä hyvinvointia. Lisäksi miesten osalta tulisi keskittyä alkoholin kulutuksen vähentämiseen, kun taas naisten osalta liikunnan määrän lisäämiseen. Haastavaa oli kuitenkin saada miehiä ja työelämän ulkopuolella olevia käyttämään sovellusta aktiivisesti.

Mielenterveysjohtamisen kuntakyselyt, UEF:

Mielenterveysjohtamisen kuntakyselyt osoittivat, että mielenterveysjohtaminen ei ole vielä tuttua eikä mielenterveysjohtamista ole organisoitu kuntakentällä. Hankkeen aikana pohjoissavolaiset kunnat tiedostivat paremmin mielenterveysjohtamisen tärkeyden. Jatkossa sen tunnettuutta ja organisoitua tulisi edelleen edistää.

Mielenterveysjohtamisen, -osaamisen ja -taitojen valmennukset, Savonia:

Valmennusten tuloksena osallistujien mielenterveyteen liittyvä osaaminen lisääntyi, he saivat valmiuksia ja keinoja mielenterveyden edistämiseen mielihölyntöisen ajattelun kautta. Koulutusten tuomin valmiuksin vaikutettiin systemaattiseen mielenterveyden huomioimiseen johtamisen ja päätöksenteon prosesseissa sekä vahvistettiin kunnassa toimivien tahojen ymmärrystä yhteistyön merkityksestä mielenterveyden ja ehkäisevän päihdetyön edistämiseksi alueilla.

Mielenterveystaito-valmennuksiin osallistujien arjen valmiudet oman ja läheisten mielenhyvinvoinnin edistämiseen kasvoivat ja heidän mielen hyvinvointia suojaavat tekijät, kuten sosiaaliset kontaktit ja sosiaaliset taidot, vahvistuivat.

Osallistujille ja yhteistyökumppaneille jäi käyttöön edelleen hyödynnettäväksi mielen hyvinvointia tukevat koulutusmateriaalit, menetelmät ja työkalut.

Osallisuuden ja hyvän elämän elementtien aktivointi, Savonia ja Osallistuvan budjetoinnin pilotit, Humak esitellään kohdassa 4.2 tilanpuutteen vuoksi.

4.3 Miten hakemuksen kohteena olevaa toimintaa jatketaan ja tuloksia sekä kokemuksia hyödynnetään hankkeen päättymisen jälkeen?

Jatkoa kohtaan 4.2: Osallisuuden ja hyvän elämän elementtien aktivointi, Savonia:

Välittömänä tuloksena asukkaiden yhteisöllisyys ja toimijuus heräsi, hyvän elämän elementtejä ja osallisuuden edistämistä alettiin huomioida, Neulamäen asukasyhdistys järjestäytyi uudelleen, Niiralan Kulman asukastoimikunta perustettiin. Kaupungin yhteisö- ja asukastoiminnan työmotivaatio ja -hyvinvointi kasvoivat ja palvelumuotoiluosaaminen vahvistui, kun palvelua laajennettiin ja sisältöä vahvistettiin tukemaan osallisuutta. Vaikutuksena oli kävijämäärän ja asiakaskunnan kasvaminen. Nämä yhdessä Kuopion kaupungin asukas- ja yhteisöpalvelun kanssa muodostavat osallisuutta ja yhteisöllisyyttä kannattelevat paikalliset rakenteet.

Toiminnan tuloksena yhteistyö asukkaiden ja toimijoiden kanssa sekä toimijoiden välillä jää elämään: monitoimijainen yhteisö tunnisti jatkuvuuden turvaamiseksi voimavaroja, haasteensa, mahdollisuutensa ja potentiaaliset yhteistyökumppaninsa ja loi yhteisen tahtotilan. Toimenpide näkyy kaikille asukkaiden arjessa mm. torin viihtyisyytenä ja Meidän Neulamäki – hyvän elämän elementit -saavutettavana visuaalisena opaskarttana. Malli vahvistaa osallisuuden ja yhteistyön merkittävyyttä hyvinvoinnin edistämiseksi, ja sen vaikutuksesta asukkaiden toimijuus, yhteisöllisyys ja mielen hyvinvointi kasvavat rohkaisten asukkaita aktiiviseen toimintaan ja kaupunkia ja kuntia toteuttamaan ja vaalimaan ihmiskesteistä- ja kansalaistoimijalähtöistä yhteistyötä.

Jatkoa kohtaan 4.2: Osallistuvan budjetoinnin pilotit, Humak:

Rautalammilla toteutimme ja mallinsimme analogisen, helposti toteutettavan osallistuvan budjetoinnin toimintamallin, jossa hyödynsimme jalkautuvaa työtä, paperisia- ja sähköisiä lomakkeita ja työpajatyöskentelyä. Kuntalaiset jättivät yli 100 kuntalaisten hyvinvointia edistävää ideaa ideointityöpajoissa, pop-up-ideointipisteissä sekä paperisilla ja sähköisillä lomakkeilla. Pajoihin osallistui yhteensä nelisenkymmentä kuntalaista, äänestykseen 160. Toteutukseen etenivät Nuokun kehittäminen yhdessä nuorten kanssa sekä ulkokuntosalin perusrakennus ja laajennus. Siilinjärvellä toteutimme osallistuvan budjetoinnin Pohjois-Savon ensimmäisellä digitaalisella osallisuusalustalla yhteistyössä kunnan ja Sitra Lab 4 -muutosohjelman kanssa. Osallistuvan budjetoinnin avulla kuntalaisille tarjottiin suora mahdollisuus vaikuttaa hyvinvoinnin edistämiseen ja elinympäristön viihtyisyyteen kuntayhteisössään. Digitaaliselle osallisuusalustalle rekisteröityi 612 kuntalaista, jotka lähettivät yhteensä 122 kehitysideoita. Niistä 41 eteni äänestykseen, jossa annettiin yhteensä 433 ääntä. Toteutukseen etenivät seuraavat kuntalaisten ideat: Panninniemen ympärivuotinen lenkkipolku, retkiluistelurata, leikkeline torille ja ilmaista liikuntaa eri-ikäisille lapsille ja nuorille.

Osallistuva budjetointi tarjosi kuntalaisille konkreettisen ja merkityksellisen vaikuttaa hyvinvoinnin edistämiseen ja elinympäristön viihtyisyyteen kuntayhteisössään. Molemmissa pilottikunnissa äänestyksen voittaneet ehdotukset etenevät suoraan toteutukseen vuosien 2023-2024 aikana tuoden kuntalaisille välittömästi sekä konkreettista hyvinvointia rakentavaa elinympäristöä että työ- ja toimintakykyä vahvistavia osallisuuden, merkityksellisuuden ja toimijuuden kokemuksia. Kokeilut vahvistivat osallisuutta ja asukkaiden asiantuntijuutta kunnallisessa päätöksenteossa.

4.3 vastaus alkaa tästä

Ryhmävalmennukset:

Ryhmävalmennukset käynnistivät pitkän tähtäimen toimintakulttuurin ja -tapojen muutoksen asukkaiden arjesta käsin ja ne osoittautuivat tehokkaiksi toimenpiteiksi mielenterveyden ja päihdeettömyyden edistämiseksi sekä terveellisten elintapojen edistämiseksi. Kohdennettuja ryhmävalmennuksia on tarjolla myös Mieliteko 2.0 -ryhmähankkeissa. (Liite 2)

Pilotit ja pop-up-tapahtumat:

Pop-up-tyyppiset tapahtumat, kuten Kehukoppi ja asukaskyselyt, pysäyttävät ihmiset punnitsemaan toimintaansa ja arvojaan sekä kannustavat myönteiseen muutokseen. Kehukoppi otettiin hankkeen aikana osaksi kolmannen sektorin toimintaa. Kehukoppi, Mielitekopiiri ja Mielitekoriiri ovat käytössä myös Mieliteko 2.0:ssa.

Päihdemiini-interventio- ja Vanhemmuuden tuki -pilottien tulokset esiteltiin Pohjois-Savon hyvinvointialueelle jatkokäyttöä varten. Kaiku-kortin käyttöönottoa edistimme luomalla suuntaviivat käynnistysprosessille yhdessä Opetus- ja kulttuuriministeriön Kulttuurikaikille -asiantuntijoiden kanssa. Kulttuurin saavutettavuus vaikuttaa myönteisesti kokemukseen mielen hyvinvoinnista, mikä on huomioitu myös osana Pohjois-Savon kulttuuristrategiaa.

Huomioimme hankkeen aikana saamamme kokemukset, niin onnistumiset kuin epäonnistumiset, Mieliteko 2.0 -ryhmähankkeiden suunnittelussa. Samoin hankkeen aikana työstetyt materiaalit ja hyväksi havaitut toimintamallit, erityisesti kohderyhmän tavoittamiseen jalkautuvan työn ja monikanavaisen viestinnän keinoin, on tarkoitus hyödyntää ja jatkokehittää koko kymmenvuotisen Mieliteko-ohjelman ajan.

Mielenterveysosaamisen edistäminen, valmennukset ja käyttöön jäävät materiaalit:

Toteutimme hankkeen toimenpiteitä eri toimijoiden, kuten kuntien, järjestöjen, yhdistysten, kanssa, mikä lisäsi niiden osaamista mielenterveydestä ja sen edistämisestä. Valmennuksia ja koulutuksia tarjottiin kunnille ja osa kunnista ja toimijoista hyödynsi mielenterveystaitojen valmennuksia uuden toimintatavan käynnistämiseksi. Tuimme hankkeessa tätä pysyvän toiminnan juurruttamista. Kuntia on kannustettu myös MIELI ry:n Hyvän mielen kunta -hankkeen työkalujen hyödyntämiseen, jotta mielenterveysjohtamisen sisällyttäminen kunnan johtamiseen ja päätöksentekoon edistyisi.

Hankkeessa elintapoihin ja mielen hyvinvointiin tuotettu materiaali jäi edelleen hyödynnettäväksi osallistuneille tahoille. Materiaali kattaa monipuolisesti johdon, työntekijöiden, yhteistyökumppanien ja kohderyhmän tarpeet sekä sisältää myös erilaisia mielen hyvinvoinnin työkaluja. Esimerkkejä materiaalista: Hyvinvointia arkeen luonnon, liikunnan ja ravitsemuksen keinoin - elintapaverkkovalmennus, Aarrekatka-työkirja,

Mieliruokaa-reseptikirjanen, Liikkuen lisää mielenhyvinvointia- ja puujumppa-opukset sekä Luontoharjoituksia kaikille -ohjeet, Hyvän mielen polku -toteutusopas, Meidän Neulamäki – hyvän elämän elementit -opaskartta.

Asuinaluepilottit:

Piloteista saadut opit toimitettiin hyödynnettäväksi Kuopion kaupungin lähidemokratiamallissa. Tämän kautta ne ovat käytettävissä muidenkin kuntien hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämistyössä. Toiminta jatkuu mukana olleilla asuinalueilla muodostuneen yhteisön ja kaupungin välillä. Meidän Neulamäki -hyvän elämän elementit -opaskartan yhteiskehittämisen toimintamallia tullaan hyödyntämään Kuopion 250-vuotisjuhlavuoden viestinnässä. Opaskartasta asukkaiden kanssa jalostettu Seppo-peli jää käyttöön.

Osallistuvan budjetoinnin kokeilut ja osallisuus:

Suunnittelimme ja toteutimme osallistuvan budjetoinnin kokeilut yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. Toimijoita olivat esimerkiksi kuntapäätäjät, luottamushenkilöt, kunnanjohto, asiantuntijat, yhdistykset, järjestöt, alueen asukkaat ja Sitra Lab 4:n asiantuntijat. Sektorirajat ylittävällä monialaisella yhteistyöllä lisäsimme tietoisuutta osallisuustyön merkityksestä osana mielenhyvinvoinnin edistämistä sekä vahvistimme asukkaiden asiantuntijuutta osana kunnallista päätöksentekoa.

Siilinjärven kokeilu oli mukana Sitra Lab 4 -muutosohjelmassa, jonka tavoite oli edistää kuntalaisten osallistumismahdollisuuksia eri puolilla Suomea. Sitra Lab 4 -yhteistyön ansiosta Siilinjärven kokeilu sai valtakunnallista näkyvyyttä, jonka myötä osallistuvan budjetoinnin toimintamalli ja siitä saadut opit digitaalisella osallisuusalustalla ovat valtakunnallisesti saatavissa ja hyödynnettävissä. Onnistuneen kokeilun myötä Siilinjärvi tulee hyödyntämään digitaalista osallisuusalustaa laajemmin osallisuusprosesseissa myös tulevaisuudessa sekä esittää osallistuvan budjetoinnin jatkamista.

Kokeilut vahvistivat osallisuutta kunnallisessa päätöksenteossa, edistivät vuorovaikutusta ja käynnistivät toimintakulttuurin muutoksen, jossa asukkaiden asiantuntijuutta hyödynnetään enemmän kuntien toiminnan kehittämisessä. Kokeilut osoittivat, että toimintakulttuurin muutos vaatii jatkuvaa ja pitkäjänteistä työtä, onnistumisen kokemuksia sekä aktiivista, monikanavaista viestintää prosessin kaikissa vaiheissa. Projektin päättymisen jälkeen kuntien hyödynnettäviksi jäävät mallinnetut toimintatavat, opit ja materiaalit.

Hankkeen kokemukset jatkohankkeiden suunnittelussa:

Kaikkien toteuttajien hankkeen aikana saamia kokemuksia, niin onnistumisia kuin epäonnistumisiakin, on hyödynnetty Yhdessä osallisiksi – Mieliteko 2.0 ja Työ ja mielen hyvinvointi – Mieliteko 2.0 ryhmähankkeiden suunnittelussa.

Kertyneitä kokemuksia, työstettyjä materiaaleja ja hyväksi havaittuja toimintamalleja, erityisesti kohderyhmän tavoittamiseen jalkautuvan työn ja monikanavaisen viestinnän keinoin, on tarkoitus hyödyntää ja jatkokehittää koko kymmenvuotisen Mieliteko-ohjelmakauden ajan.

4.4 Toteutuiko hanke aiotulla maantieteellisellä alueella tai kuinka alue mahdollisesti muuttui? Saavutettiinko suunniteltu kohderyhmä vai tuliko siihen muutoksia? Oliko muita toteutukseen liittyviä muutoksia?

KUOPIO: Hankkeessa elokuussa -21 oli mukana 17 Pohjois-Savon kuntaa. Tammikuussa -22 Vesanto liittyi osaksi hanketta, jolloin hankkeessa oli mukana 18 Pohjois-Savon kuntaa. Työtä tehtiin kaikissa mukanaolevissa kunnissa tasapuolisesti. Hankkeen varsinaisena kohderyhmänä olivat työttömät ja työelämän ulkopuolella olevat 18-64-vuotiaat henkilöt sekä kunnissa toimivat ammattilaiset yhdessä kolmannen sektorin toimijoiden ja yritysten kanssa. Laaja-alaisesta yhteistyöstä niin kunta-, järjestö- ja yritys yhteistyöstä, sosiaalisen markkinoinnin menetelmän hyödyntämisestä, sosiaalisessa mediassa markkinoinnista, mainoksien jakamisesta huolimatta työttömien kohderyhmää oli vaikea tavoittaa. Työelämän ulkopuolella olevia saavutettiin hyvin, samoin kuin ammattilaisia. Työttömien työikäisten saavuttamiseksi yhteistyötä tehtiin luonnollisesti myös TE-palveluiden sekä kuntien työllisyyspalveluiden kanssa. Myös työllisyyden parissa toimivia muita toimijoita kontaktointiin. Jatkoa ajatellen, työttömien työikäisten saavuttamiseksi tulee tehdä vielä vahvempaa ja systemaattisempaa yhteistyötä jo hankesuunnittelun aikana työllisyyspalveluiden ja eri ammattijärjestöjen kanssa kolmatta sektoria ja kuntatoimijoita unohtamatta. Myös neljännen sektorin ilmiölähtöinen lähestyminen tulee huomioida. Väillisen kohderyhmän tavoittamiseksi tehtiin vahvaa verkostotyötä eri toimijoiden kanssa. Viestinnällisesti sosiaalisen median käyttö sekä verkkoalustalla julkaistut artikkelit saavuttivat myös välillistä kohderyhmää.

UEF:in toimenpiteet toteutettiin kaikissa Pohjois-Savon kunnissa yhdenvertaisesti.

SAVONIAN osalta maantieteellinen toteutusalue pysyi suunniteltuna, jolloin toimintaa tarjottiin kaikkiin 18 hankkeessa mukana olevaan kuntaan. Kuntien osallistumisaktiivisuudessa oli eroja, mikä vaikutti myös toteutuksen erilaisuuteen kunnissa. Kuntien osallistumisaktiivisuuteen saattoi vaikuttaa koronapandemian jälkimainingit sekä hyvinvointialueuudistus, jotka kuormittivat työntekijöitä ja vähensivät aikaa osallistua hankkeen toteutukseen. Savonian toimenpiteiden kohderyhmät (haavoittuvassa asemassa olevat asukkaat, työttömät, työelämän ulkopuolella olevat, kuntapäätäjät, johtavat viranhaltijat, esihenkilöt ja työntekijät eri aloilta, yhteistyökumppanit) pysyivät suunniteltuna. Toimenpiteittäin tavoitettujen osallistujien määrä vaihteli. Kokonaisuudessaan työttömien tavoitemäärään ei päästy, vaan Savonia tavoitti kokonaisuudessaan yhteistyökumppaneiden kautta enemmän työelämän ulkopuolella olevia pohjoissavolaisia, minkä osalta tavoite ylittyi moninkertaisesti. Savonia toteutti kohderyhmien tavoittamiseksi toimenpiteistä riippuen monikanavaista viestintää ja jalkautuvaa markkinointia sekä itsenäisesti että eri yhteistyökumppaneiden kanssa. Vahvistimme toimia työttömien tavoittamiseksi hankkeen aikana, mutta esimerkiksi TE-palveluiden ja työllisyyspalveluiden kanssa yhteistyö jäi tiedottamisen tasolle, joka ei motivoinut osallistujia mukaan hankkeen toimintaan. Haasteena oli osallistujien motivoituminen ja sitoutuminen toimintaan. Valmennuksiin ilmoitautui runsaasti osallistujia, joista monet jättivät lopulta osallistumatta. Lisäksi keskeytyksiä oli runsaasti. Kokeilimme erilaisia ratkaisukeinoja ja havaitsimme, että erityisesti kohtaava vuorovaikutteinen markkinointi, avoin osallistumismahdollisuus, yhteissuunnittelu ja osana toimintaa tarjottu terveellinen ruoka vaikuttivat positiivisesti kohderyhmän osallistumismotivaatioon ja -sitoutumiseen.

HUMAK kutsui kuntien osallisuustyötä sekä osallistuvan budjetoinnin kokeilukuntia kartoittaviin kuntakeskusteluihin kaikki hankkeessa mukana olevat kunnat. Kutsut osoitettiin kuntien johdolle sekä osallisuus- ja hyvinvointikoordinaattoreille. Keskusteluihin osallistui kymmenen pohjoissavolaista kuntaa keväällä -22: Kuopio, Keitele, Lapinlahti, Leppävirta, Rautalamppi, Siilinjärvi, Sonkajärvi, Varkaus, Vesanto ja Vieremä. Rakentaaksemme kokonaiskuvan Pohjois-Savon osallisuustyön tilanteesta kävimme läpi myös kaikkien hankekuntien hyvinvointisuunnitelmat ja kertomukset sekä kuntastrategiat välittämällä samalla osallisuustyön merkityksen tietoisuutta hankekuntiin. Tältä osin toimet toteutuivat aiotulla maantieteellisellä alueella. Tarjosimme kaikille hankekunnille mahdollisuutta osallistua osallistuvan budjetoinnin kokeiluun, mutta kokeiluihin valikoitui kaksi ikä- ja asukasprofiililtaan erivävyä kuntaa. Hankesuunnitelmasta poiketen toteutimme asukasdemokratian pilottit eli osallistuvan budjetoinnin kokeilut Kuopion siijastaan Rautalammilla ja Siilinjärvellä. Suunnittelimme yhteistyössä Kuopion kanssa digitaalisen osallisuusalustan pilottointia Kuopio-Siilinjärvi yhteistyönä, mutta Kuopio vetäytyi kokeilusta suunnitteluvaiheessa 8/22 resurssien vuoksi. Kuopiossa toteutimme Neulamäen asuinalueella hankesuunnitelman mukaisesti osallisuuden ja yhteisöllisyyden kehittämisen kokeiluja Savonian TP3:n yhteistyönä. Koska osallistuvan budjetoinnin tavoitteena on vahvistaa kuntalaisten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia kuntayhteisössä, mahdollistimme kaikkien moninaisissa elämäntilanteissa olevien kuntalaisten osallistumisen prosessiin emmekä voineet rajata osallistujaryhmää ainoastaan työttömiin ja työelämän ulkopuolella oleviin. Saimme kuntalaisilta eri ikä- ja asukasryhmiä koskettavia hyvinvointia edistäviä ideoita, joista voi päätellä prosessin saavuttaneen laajasti myös moninaisissa elämäntilanteissa olevia kuntalaisia, myös työttömiä ja työelämän ulkopuolella olevia.

Toteutimme kohderyhmien tavoittamiseksi monikanavaista viestintää, jalkautuvaa markkinointia ja kohtaamistyötä sekä hyödynsimme yhdistys- ja järjestökumppaneita kokeilujen markkinoinnissa, saimme myös innostettua joukon kuntalaisia osallistuvan budjetoinnin sanansaattajiksi.

5 Seurantatiedot

5.1 Päästiinkö toteutuksessa hakemuksessa esitettyihin (kohta 12) numeerisiin tavoitteisiin? Mistä mahdolliset erot johtuvat?

Hankesuunnitelmassa kohderyhmätavoitteiksi asetettiin 1000 työtöntä, 60 työelämän ulkopuolella olevaa ja 400 työssäkäyvää (mukaan lukien yrittäjät), yht. 1460 henkilöä. ESR-seurantalomakkeen täyttäneitä osallistujia oli 1219 kappaletta, mikä on 83,5 % tavoitteesta. Työttömien osuus toteutumasta oli 275, työelämän ulkopuolella olevien 177, opiskelijoiden 345 henkilöä ja työssäkäyvien (ml. yrittäjät) 422 henkilöä.

Työttömien osuus jäi pieneksi lukuisista toimista ja merkittävästä resursoinnista huolimatta. Viestimme rekrytoinnista monikanavaisesti verkossa ja käytimme maksullista some-mainontaa. Mainostimme valmennuksista useissa alueellisissa printtilehdissä, teimme postilaatikkojakeluita tietyille postinumeroalueille (tulotasoon perustuen) ja jaoimme esitteitä ruokajonoissa.

Jätimme esitteitä TE-palveluiden toimipisteisiin, jalkauduimme jakamaan esitteitä TE-palveluiden kohtaamispaikkoihin ja tuotimme hissipuheen työllisyyspalveluiden henkilöstön käyttöön. Emme pystyneet kuitenkaan tarjoamaan työttömille suoraa hyötyä, mikä teki viranomaiskanavasta tehottoman rekrytointiväylän. Suora hyöty olisi voinut esimerkiksi ollut työnhakuvelvollisuuden täytyminen ko. kuukaudelta. Yritimme selvittää tätä mahdollisuutta TE-keskuksen johtajan kautta, mutta tiukkojen lakisääteisten rajoitusten vuoksi se ei ollut mahdollista. Mitkään rekrytointitoimenpiteemme eivät siis tuottaneet toivottua tulosta. Eniten osallistujia ilmoittautui mukaan some-markkinoinnin ja puskaradion avulla.

Elintapavalmennuksiin osallistuminen edellyttivät osallistumista tutkimukseen. Vaikuttavuustutkimuksen ennakoarviointiprosessi viivästy, mikä viivästytti myös elintapavalmennuksen alkamista ja supisti rekrytointiaikaa. Osallistujat arvottiin tutkimus- ja verrokkiryhmiin, mikä pienensi osallistujien määrää, mutta mahdollisti toisaalta luotettavamman toiminnanvaikuttavuuden arvioinnin. Lisäksi osa ilmoittautuneista ei aloittanut valmennusta ja osa aloittaneista keskeytti.

Koska elintapavalmennekset eivät houkutelleet suunnitellusti osallistujia, vahvistimme toimia työttömien tavoittamiseksi hankkeen aikana. Suuntasimme toimenpiteemme työttömien ryhmätoimintaan. Valitsimme kumppaniksi järjestökentän. Kontaktoimme 200 järjestöä. Systemaattisen selvitystyön tuloksena ilmeni, että työttömät eivät ole merkittävästi mukana järjestöjen toiminnassa. Järjestökenttä on pääasiassa aktiivisten naisten hallussa, ja toimijoiden keski-ikä on varsin korkea.

Ryhmätoiminta työttömille:

Saadaksemme suunnitellun määrän työttömiä osallistumaan ja sitoutumaan 2–3 tapaamiskertaan, jouduimme hankkimaan paikallisilta pienyrittäjiltä mielen hyvinvointia lisäävän oman valmennuksemme rinnalle erilaisia palveluita, kuten esimerkiksi pilkkimistä. Nämä toiveet nousivat esiin kohderyhmälle suunnatuissa kyselyissä ja kartoituksissa.

Osallistujat kokivat ESR-lomakkeiden täyttämisen haastavaksi, koska teksti oli vaikeasti ymmärrettävää ja täyttäminen vei paljon aikaa. Osa koki tarkkojen henkilötietojen pyytämisen olevan sopimatonta. On myös huomioitava, että moni ryhmätoimintaan osallistunut työtön merkitsi ESR-seurantalomakkeeseen "työelämän ulkopuolella oleva" tai kieltäytyi täyttämästä lomaketta. Tämä liittyy todennäköisesti työttömyyteen liittyvään stigmaan.

Opiskelijat osana kohderyhmää:

Koska elintapavalmennuksen ensimmäinen rekrytointivaihe epäonnistui, laajensimme markkinointia oppilaitoksiin. Erityisenä kohderyhmänä opiskelijat, joiden opiskelu ei ole edennyt suunnitellusti koronapandemian takia. Tästä kohderyhmästä neuvottelimme rahoittajan kanssa.

Mitä opimme rekrytointiprosessista:

Tiiviimpi yhteistyö TE- ja kuntien työllisyyspalveluiden sekä ammattijärjestöjen kanssa olisi ehkä auttanut tavoittamaan työttömät paremmin. Toimenpiteiden suunnitelmallinen jaksottaminen ja toteuttamisen pidempi kesto olisivat voineet edesauttaa asetettujen indikaattoreiden seuranta ja vaikuttavuuden arviointia. Kohderyhmä toivoi valmennukseen pitempiketoisia ja pysyvämpiä toimenpiteitä.

Työelämän ulkopuolella olevia tavoitettiin merkittävästi yli asetetun tavoitteen, ja heidän osallistumistaan jouduttiin osittain rajoittamaan. Tämä herätti negatiivisia tunteita ja käynnisti keskustelun tasa-arvoisuudesta. Havaittiin, että työelämän ulkopuolella olevat yli 65-vuotiaat ovat aktiivisia toimijoita, jotka haluavat olla osa yhteisöä ja päästä osallistumaan sekä vaikuttamaan.

Osallistuneet yritykset:

Hankkeeseen osallistuneiden yritysten kokonaismääräinen tavoite saavutettiin. Hankkeeseen osallistui seuraava määrä yrityksiä, tavoitteet suluissa: mikroyritykset 17 kpl (5 kpl), pienyritykset 7 (15), keskisuuret 7 (10), suuryritykset 3 (2), yhteensä 34 kpl (32 kpl). Erityistä syytä mikroyritysten suunniteltua isompaan määrään tai pienyritysten pienempään osallistumismäärään ei löytynyt.

Osallistuneiden henkilötyöpäivämäärät:

Osallistujien henkilötyöpäivämäärät hankkeen ajalta olivat seuraavat, tavoitteet suluissa: lähiopetuspäiviä 216 kpl (1 100 kpl), etäopetuspäiviä 58 (100), ohjaus- tai konsultointipäiviä 244 lähi- ja 288 etäpäivää (300). Muita osallistumispäiviä toteutui 45, ja kaikkia yhteensä 851 päivää.

Mielenterveysjohtamisen ja -osaamisen valmennukset eivät saavuttaneet hankesuunnitelmaan kirjattua henkilötyöpäivätavoitetta. Isoimpana syynä koronaviruksen rajoitustoimien vuoksi julkisten organisaatioiden siirtyminen etätööhön. Valmennuskokonaisuus toteutettiin pääosin webinaareina. Osallistujamäärä jäi alhaisemmaksi kuin mitä hankesuunnitelman mukaisissa lähitapaamisissa olisi todennäköisesti ollut.

Hankkeen loppuvaiheessa pääsimme kertomaan mielenterveysjohtamisen seurantaluloksista ja kouluttamaan mielenterveysjohtamisesta osassa kunnista. Tämä työ jatkuu, jotta kuntakenttä saadaan riittävän kattavasti kierrettyä.

Osallisuutta lisäävät toimenpiteet:

Osallistuvan budjetoinnin kokeiluissa vahvistimme kuntalaisten osallisuuden ja vaikutusmahdollisuuksia kuntayhteisössä. Teimme pääasiassa kuntaorganisaatioiden ja muutosverkostojen kanssa toteutettavaa rakenteellista kehittämistyötä, jonka tavoitteena oli moninaisissa

elämäntilanteissa olevien asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen erilaisin toimintamallein. Saimme osallistuvan budjetoinnin menetelmällä yhteensä noin 600 kuntalaista osallistumaan ja vaikuttamaan Siilinjärvellä ja Rautalammilla. Digitaalisella osallisuusallustalla ei ollut kuitenkaan mahdollista ottaa henkilökohtaisesti yhteyttä kuntalaisiin osallistujalomakkeiden täyttämiseksi. Analoginen osallistuvan budjetoinnin prosessi oli haastava osallistujalomakkeiden täyttämisen suhteen, koska osallistujat halusivat säilyttää anonymiteetin.

Läsnäoloa vaativiin työpajoihin ei saatu odotuksen mukaisesti osallistujia (n. 40 kpl), mutta hankkeessa saadut kokemukset vahvistavat valtakunnallisesti tunnistettua tarvetta monipuolisten, ajasta ja paikasta riippumattomien vaikuttamismahdollisuuksien kehittämiseen ja käyttöönottoon. Neulamäen pilottialueella saatiin mukaan aktiivisiksi toimijoiksi lähes 150 henkilöä.

5.2 Miten asetetut numeeriset tavoitteet palvelivat hankkeen toteutusta? Mitkä indikaattorit olisivat tukeneet paremmin toteutusta? Mitä mahdollisia omia seurantatietoja tai indikaattoreita toteutuksessa hyödynnettiin?

Hankkeelle asetetut numeeriset tavoitteet:

Hankkeelle asetetut numeeriset tavoitteet työttömien ja työelämän ulkopuolella olevan kohderyhmän suhteesta oli määritetty epäonnistuneesti. Kokonaisuudessaan (1060) oli perusteltu, mutta työttömien suuri määrä oli epärealistinen. Hankkeen suunnitteluvaiheessa ei oltu tunnistettu ja huomioitu riittävästi kohderyhmän tavoittamisen haasteita. Muutoin numeeriset tavoitteet olivat hyödyllisiä ja ne palvelivat hankkeen tavoitteita melko hyvin.

ESR-lomakkeiden kerääminen:

Moni koki ESR-aloitus- ja lopetuslomakkeiden täyttämisen vaikeaksi, mikä vei ajallisia resursseja ja vaati käytännön ohjaamista (ks. 5.1). Kohderyhmä koki epäluottamusta viranomaistoimintaa ja lomakkeita kohtaan, ja erityisesti henkilötietoihin liittyvien tietovuotojen uutisointi hankeaikana lisäsi ennakkoluuloja. Kaikki osallistujat eivät halunneet täyttää lomakkeita tai jakaa henkilötietojaan. Lopetuslomakkeita ei saatu kerättyä kaikilta aloituslomakkeen täyttäneiltä henkilöiltä. Suurin syy oli osallistujan kieltäytyminen täyttämästä lomaketta uudelleen. Toinen selkeä syy oli, että osallistujan ei saatu yhteyttä toistuvista yrityksistä huolimatta. Ammattihenkilöiden osalta kunnista hyvinvointialueelle siirtyneet henkilöt näyttävätyivät isossa osassa tässä jälkimmäisessä syyryhmässä.

Paperisten ESR-lomakkeiden täyttäminen ei ollut hyödynnettävissä kaikissa toimenpiteissä. Esimerkiksi osallistuvan budjetoinnin prosessia olisi tukenut mahdollisuus täyttää ESR-lomake sähköisesti.

ESR-lomakkeiden rinnalla toteutettiin esimerkiksi THL:n osallisuusindikaattoriin perustuva kysely ja Pienet onnistumisen tarinat -haastattelut, jotka tukivat hankkeen toteutusta ja tavoitteisiin pääsyä. Haastattelut suunnattiin toimenpiteisiin osallistuneille, eli sekä aloitus- että lopetuslomakkeet täyttäneille.

Omat seurantatiedot:

Hankkeessa kerättiin seurantatietoa palautteiden, aktiivisen havainnoinnin ja vuorovaikutuksen avulla. Kerätyn palautteen perusteella osallistujat olivat lähes aina tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä osallistumiseensa ja toivoivat toimintojen jatkumista. Lisäksi toimenpiteiden onnistumista arvioitiin henkilöiden osallistumisella useamman kerran, joka kuvasi toteutuksen onnistumista paremmin, kuin ESR-seurantalomakkeiden täyttöaktiivisuus. Seurantatietoja kerättiin osallistujalistojen avulla. Osallistujamäärän lisäksi huomiota kiinnitettiin tarjotun toimenpiteen osallistumisaktiivisuuden kasvuun eri tapaamiskerroilla.

Laaja-alaisen tietoisuuden lisääminen edellytti myös lyhytkestoisia tapahtumia, kyselyjä ja muita toimenpiteitä, joissa pelkästään Kuopion tiimi kohtasi noin 10 000 pohjoissavolaista.

Mielenterveysjohtamisen kyselyt ja kuntahaastattelut:

Toteutimme mt-johtamiskyselyt ja kuntahaastattelut kaikissa Mieliteko-ohjelman kunnissa. Mt-johtamisen kyselyt palvelivat hyvin mielenterveysjohtamisen nykytilan arvioinnissa ja kehittämistoimenpiteiden suuntaamisessa. Tätä tietoa kerätään myös Mieliteko 2.0 -hankekaudella.

Kuntahaastatteluilta selvitettiin kuntien mielenterveystyön ja mielen hyvinvoinnin nykytilannetta, osaamistarvetta sekä tulevaisuudennäkymiä.

Haastattelut ammattilaiset osallistuivat hankkeen toimintaan myös monella muulla tavalla, koska he olivat keskeisiä toimijoita kunnan organisaatioon ja kuntalaisiin päin. Toimenpiteiden kokonaisuudessa 7 tuntia täytyi ja tämän vuoksi haastatelluilta kerättiin aloitus- ja lopetuslomakkeet.

Haastattelut olivat kuntien hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (HYTE) koordinaattoreita, ehkäisevän päihdetyön koordinaattoreita sekä päihde-, mielenterveys-, työllisyys- ja sosiaalityöntekijöitä. Heistä pääosa on korkeakoulutettuja naisia. Henkilöstömuutokset hankaloittivat haastatteluja ja haastateltujen tavoittamista haastattelun jälkeen. Myös hyvinvointialueelle siirtyneiden työntekijöiden tavoittaminen aiheutti ongelmia, minkä takia emme saaneet kaikilta ESR-lopetuslomakkeita.

Elintapavalmennusten haastattelut:

Savonian toteuttamaan elintapavalmennukseen oli sidottu UEF:n toteuttama vaikuttavuuden ja vaikutusten arviointi. Kun osallistujamäärä alkoi näyttämään vähäiseltä niin siihen päädyttiin lisäämään laadullinen, haastatteluin toteutettu arviointiosuus. Haastattelut kestivät 2-4 tuntia per haastateltava ja työ toteutettiin opiskelijatyövoimalla.

Osallisuuskyselyt:

Neulamäen osallisuuden edistämisen kokonaisuudessa toteutimme THL:n osallisuusindikaattoriin perustuvan kyselyn ja Pienet onnistumisen tarinat -haastattelut, mitkä tukivat toteutusta ja tavoitteisiin pääsyä. Nämä haastattelut suunnattiin toimenpiteisiin osallistuneille, eli sekä aloitus että lopetuslomakkeet täyttäneille. Kesto n. 40-60 min.

Teimme Siilinjärvellä Sitra Lab 4-muutosohjelman osana sähköisiä kyselyitä, joilla selvitimme kuntalaisten, päättäjien ja esihenkilöiden näkemyksiä osallisuudesta ja osallistumismahdollisuuksista. Kuntalaisten kyselyyn (osallisuusindikaattori THL) osallistui 154 henkilöä sekä asenteita ja arvoja kartoittavaan kyselyyn 40 päättäjää ja esihenkilöä. Sähköisiin kyselyihin vastanneilta ei ole kerätty osallistujalomakkeita.

Seurasimme toteutusten osallistujamääriä, keräsimme kuntalaisilta palautetta ja arvioimme tavoitteiden toteutumista koko prosessin ajan. Tunnistimme täten haasteita, jotka pyrimme selvittämään välittömästi toiminnassamme. Seuranta ja kyselyiden hyödyntäminen tukivat näin ollen toteutusta.

Osallistujamäärien seuranta sekä kyselyiden hyödyntäminen tukivat toteutusta. Kunta aikoo toteuttaa kyselyitä säännöllisesti, jotta ne ohjaavat osallisuutta edistävän toiminnan kehittämistä myös tulevaisuudessa.

6 Hakijan osaaminen, hankkeen riskiarviointi ja ohjausryhmä

6.1 Miten hanke kartutti tuensaajan hanketyöosaamista ja hankkeen sisällön mukaista osaamista?

Hankkeen aikana kaikkien toimijoiden osaaminen ja ymmärrys Pohjois-Savon mielenterveys- ja päihdeilanteesta ja niihin liittyvistä haasteista kasvoi. Hanke lisäsi mielenterveyden ja osallisuuden edistämisaamista, kohderyhmätuntemusta sekä osaamista heidän tavoittamiseen, alueellista tuntemusta, monialaista valmennusosaamista sekä kunkin oman substanssin soveltamista asiakas- ja ihmiskeskeisesti. Hankkeen myötä toteuttajien erityisosaaminen yhdenvertaisempaa yhteiskuntaa, osallisuutta ja kansalaisoikeuksia edistävänä asiantuntijayhteisönä vahvistui myös alueellisessa asiantuntijaverkostossa. Hanke kartutti ja vahvisti entisestään osallisuuden ja toimijuuden edistämisen sekä moninaisuuden kohtaamisen osaamista sekä yhteisöjen merkitystä yksilöiden hyvinvoinnin tukena. Hanke kartutti kaikkien osatoteuttajien hanke- ja verkostotyön osaamista. Hankkeen myötä kaikkien toteuttajien yhteistyö- ja asiantuntijaverkostot laajentuivat. Toteuttajat saivat myös toteuttajaroolin koordinoitua osaamista isossa hankeconsortiossa sekä työyhteisötaitoja vahvistavia kokemuksia. Hankeconsortiossa on mukana toimintakulttuuriltaan ja asiakaslähtöisyydeltään hyvin erilaisia organisaatioita. Hanke vahvisti vaikuttavan viestinnän osaamista ja sen merkityksen ymmärrystä sekä kartutti monikanavaisen ja jalkautuvan viestinnän osaamista erityisesti kohderyhmien tavoittamisessa. Hankkeen aikana rakennettiin ajankohtainen tilannekuva Pohjois-Savon mielen hyvinvoinnin tilanteesta ja löydettiin toimivia malleja, joiden pohjalta työ jatkuu.

6.2 Toteutuiko hankkeen aikana ennakoituja tai muita riskejä ja kuinka niihin reagoitiin?

KUOPIO: Työttömien tavoittaminen oli erityisen haasteellista. Hyödynsimme kuntien, valtion, kolmannen sektorin ja muiden hankkeiden toimijoita sekä face to face -kohtaamisia markkinoinnissa monikanavaisen viestinnän lisäksi. Työelämän ulkopuolella olevien tavoittaminen oli helpompaa, koska heitä oli mm. järjestöjen ja yhdistysten toiminnossa mukana jo ennestään. Henkilöitä oli myös vaikea motivoida osallistumaan toimintaan ensimmäistä kertaa. Kun tuo kynnys oli ylitetty, oli mukaan lähteminen helpompaa.

ESR-lomakkeiden täyttämisen ja henkilötietojen antaminen koettiin usein epäilyttävänä. Monet olisivat kaivanneet sähköistä lomaketta. Autoimme lomakkeiden täyttämässä ja avasimme niiden tarkoitusta. Tästä tuesta huolimatta kaikki eivät suostuneet lomaketta täyttämään.

Kuntayhteistyötä vaikeutti eniten hva-uudistus ja tämän konkreettinen käynnistyminen hankkeen aikana. Uudistus loi voimakasta epävarmuutta kuntien työntekijöihin ja heidän sitoutumiseensa sen hetkiseen kehittämistyöhön.

UEF: Elintapavalmennusten osallistujamäärä jäi kauas tavoitteesta ja tämän myötä suunniteltu vaikuttavuusarvio jäi ohueksi. Korjaavaksi toimenpiteeksi suunniteltiin ja toteutettiin asiantuntijapalveluna 1 kk mittainen digitaalinen mielen hyvinvointia edistävä ja terveellisiin valintoihin tukeva pilotti.

SAVONIA: Työttömien sijaan tavoitimme hyvin työelämän ulkopuolella olevia yhteistyökumppaneiden toiminnan kautta. TE- ja työllisyyspalveluiden kanssa tehtävä yhteistyö ei edennyt konkreettisiin toimenpiteisiin heidän samanaikaisten sisäisten organisaatiomuutosten vuoksi, ja yhteistyö rajoittui pääasiassa tiedottamiseen. Työttömien tavoittaminen ja rekrytointi ilman tiivistä TE- ja työllisyyspalveluyhteistyötä osoittautui haastavaksi. Elintapavalmennusten rekrytointia ja toteutusta hidasti ja vaikeutti niihin sidottu Itä-Suomen yliopiston vaikuttavuustutkimus. Hankkeen suunnitteluvaiheessa tutkimusprotokolla ja siihen liittyvä aikataulu ei ollut tiedossa, mikä viivästytti valmennusten alkamista ja lyhensi rekrytointia ja toteutusajaa.

Ennakoituna riskinä lyhyt hankeajaksi haastoi määrällisten tavoitteiden saavuttamista. Työntekijävaihdokset hankeajaksi, erityisesti projektipäällikön osalta, sekä yhteistyö kuntatoimijoiden kanssa haastavana aikana (koronapandemia ja hva-uudistus) hidastivat toimenpiteiden etenemistä. Savonia lisäsi em. syistä yhteistyötä järjestö- ja yhdistystoimijoiden kanssa, joiden kanssa mm. mt-taitojen valmennuksia pidettiin useita.

HUMAK: Vaikka pilottikokeilujen kuntaorganisaatiot olivat sitoutuneet prosessiin, oli oppimisprosessi osallistuvan budjetoinnin menetelmästä kuntien asiantuntijoille sekä viranhaltijoille jopa ennakoitua suurempi ajattelutavanmuutos asukkaiden mukaan ottamisesta päätöksentekoon kunnan asiantuntijoiden kanssa. Kuntaorganisaatiot vaativat läpi kokeilun oivaltavaa sisäistä muutosviestintää, motivaatiota, innostamista sekä myös eteenpäin puskemista sitoutumisen varmistamiseksi. Luottamuksen rakentaminen ja asukkaiden mukaan sitoutuminen vaativat monikanavaisen viestinnän lisäksi kohtaamista ja keskustelua eli osallistuvan budjetoinnin toteuttaminen vaati resursseja myös yhteistyökunnasta. Toisessa pilottikunnassa kunnan resurssien niukkuus aiheutti ajoittain viestinnän ja prosessin läpiviennin haavoittuvuutta hidastaen toiminnan etenemistä. Toisessa pilottikunnassa kokeilu toteutettiin vahvana moniammatillisena yhteistyönä, joka oli yksi kokeilun onnistumisen edellytyksistä.

6.3 Miten ohjausryhmä tuki hankkeen toteutusta? Miten ohjausryhmä luonnehti hankkeen onnistumista?

Ohjausryhmän kokoonpanossa oli edustettuna 11 edustajaa. Mukana oli Kuopion kaupunki, kuntien valitsema eutokunnallinen edustus, Pohjois-Savon maakuntaliitto, Savonia-ammattikorkeakoulu, Humanistinen ammattikorkeakoulu, Itä-Suomen yliopisto sekä Pohjois-Savon sairaanhoitopiiri (vuonna 2023 hyvinvintialue). Ohjausryhmä kokoontui hankeajaksi 7 kertaa. Ohjausryhmän rooli oli ohjata, antaa neuvoja ja ideoita hankkeelle. Ohjausryhmissä on käyty osatoteuttajittain läpi kuluvan kauden toteutus ja seuraavan seurantakauden suunnitelma. Ohjausryhmä oli kokouksissa kiinnostunut hankkeen toiminnasta, mutta ohjausryhmän rooli muodostui enemmän kuuntelevaksi ja keskusteleväksi kuin toimintaa ohjaavaksi ja palautetta antavaksi. Ohjausryhmä antoi hyvin kannustusta aiheen laaja-alaisessa ja vaikeassa tehtävässä. Ohjausryhmä olisi voinut vahvemmin ja rohkeammin arvioida hankkeen toteutusten etenemistä tarjoamalla tukea pohdintaan ja neuvoja myös koettujen haasteiden ratkaisuun (mm. kohderyhmän tavoittamisen haasteet).

Viimeisessä kokoavassa kokouksessa ohjausryhmä kehotti jakamaan laajasti tietoa hankkeen onnistumisista ja epäonnistumisista, mitä opittiin ja mitä olisi voinut tehdä toisin. Erityisesti keskusteluun nousi hankkeen kohderyhmän, työttömien vähäiseen tavoittamiseen liittyvät opit. Nämä kyseiset asiat löytyivät mielitekomedia.fi tulosoasiosta. Lisäksi ohjausryhmä kehotti jakamaan hankkeen kokemuksia muille toimijoille. Näin ison asian äärellä ollessa, jatkohanketta ajatellen täytyisi pohtia, miten hankkeen viesti tavoitetaan tai kuullaan paremmin juuri siellä missä haasteita erityisesti on. Ohjausryhmän palaute viestinnän osuudesta oli: "Hanke on ollut hyvin näkyvillä mediassa, ja sen perusviesti "hyvä mieli" tulee siellä hyvin esille. Myös someroolissa olemme onnistuneet."

Ohjausryhmän kokousten pöytäkirjat on toimitettu rahoittajalle maksatushakemusten liitteenä, sekä pöytäkirjat arkistoidaan Kuopion kaupungin sähköiseen arkistoon muiden hankeasiakirjojen kanssa.

6.4 Miten kohderyhmä koki hankkeen? Millaista palautetta kohderyhmältä on saatu?

KUOPIO: Palautetta kerättiin koko hankekauden ajan suullisilla haastatteluilta ja kirjallisilla kyselyillä. Toimintaa kehitettiin ja suunnattiin hankkeen aikana kerätyn palautteen perusteella. Lisäksi tehtiin yhteistyötä mm. ArtWell-hankkeen tutkimuspilotin kanssa.

Kunnista nousi tarve yhdyshenkilön nimeämiseksi tiedonkulun parantamiseksi. Osassa kunnista tämä toteutui palautteen myötä. Ryhmätoiminnat koettiin hyödyllisiksi, arkea piristäväksi ja toisten ihmisten yhteyteen saattaviksi. Mielitekopiiirin ja Mielitekoriihen koettiin avaavan uusia näkökulmia ja antavan eväitä toimintatapojen muutokseen. Valoa arkeen -vanhemmuuden tuen pilotissa kiiteltiin etäyhteydellä tapahtuneen intervention vaivattomuutta, joka helpotti sitoutumista. Viestintäkampanjat, Kehukoppi ja jalkautumiset ihmisten arjen keskellä koettiin positiivisena ja herättelevänä sekä mielenterveyden haasteisiin ja päihteiden käyttöön liittyvän stigman vähentävinä. Nämä koettiin myös yleistä tietoisuutta lisäävinä koskien maakunnan mielenterveystilannetta.

UEF: Tutkimuspalautteessa elintapavalmennukseen osallistuneet pitivät valmennusta pääosin myönteisenä. Erityisesti he arvostivat valmennuksen tarjoamaa sosiaalista tukea ja uusia kontakteja. Osallistujat kokivat, että valmennus avasi uusia näkökulmia heidän elämäntilanteeseensa ja vaikutti myönteisesti heidän elintapoihinsa. He olivat tyytyväisiä ryhmävalmennuksen toteutukseen ja metodeihin, mutta jossain määrin pettyneitä siihen, että toiminnalla ei ollut jatkuvuutta. Mielenterveyden edistämisen pilottiin osallistuneilla elintavat ja arjen tottumukset olivat yhteydessä kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Lisäksi he kokivat BitHabitTM- ja MyseulaTM-sovellukset hyödyllisiksi sekä kannustavan omaksumaan elämään hyvinvointia ja terveellisiä elintapoja lisääviä arjen tottumuksia.

SAVONIA: Aihe ja hanke koettiin tärkeiksi, ja pohjoissavolaisten mielenterveystilanteesta oltiin huolissaan, syitä sen heikkoon tilaan pohdittiin yhdessä kaikissa Savonian toimenpiteissä. Kohderyhmältä Savonia sai sekä suullista että kirjallista palautetta. Palaute toiminnasta oli myönteistä ja sille toivottiin jatkoa. Useat osallistujat eivät pitäneet ESR-lomakkeiden täyttämistä, omista henkilötiedoista oltiin huolissaan ja osa halusi osallistua täysin anonyymisti. Kirjallista palautetta saimme mielenterveystaitojen valmennuksiin osallistuneilta (n=80) ja elintapavalmennukseen osallistuneilta (n=15). Palaute oli positiivista. Etenkin yhteiset tapaamiset ja yhdessä tekeminen, vertaistuki ja toiminnan sosiaalinen puoli sekä uusi tieto ja helpot vinkit koettiin parhaana antina. Kohderyhmä piti toimintaa tärkeänä, ja he toivoivat pidempikestoisempaa toimintaa ja toiminnan jatkuvan. Haasteina oli toiminnan markkinointi, koska kaikkia ei ollut tavoittanut tieto hankkeesta ja sen toiminnasta. Asuinaluepilotissa saatiin välitöntä ja kannustavaa palautetta asukkailta koko toimenpiteen ajan, toimintatapa koettiin merkitykselliseksi ja tärkeäksi.

HUMAK: Koska alueen ihmisten mielipiteiden ja ajatusten kartoittaminen on keskeinen osa osallistuvan budjetoinnin kehittämisprosessia, selvitimme ennen kokeilun aloittamista kuntalaisten mielipiteitä, tarpeita ja ajatuksia heille sopivista osallistumisen tavoista sekä hyvinvoinnin edistämisen tarpeista pilotikunnissa ja toteutimme kokeilut asukkaiden toiveet huomioiden. Keräsimme pilottikuntien asukkailta kokemuksia ja suoraa palautetta vuorovaikutustilanteissa koko prosessin ajan. Asukkaat kokivat merkittäväksi todellisen mahdollisuuden päästä vaikuttamaan oman asuinalueen asioihin ja toimimaan asiantuntijoina ilman edustuksellista demokratiaa. Osa suhtautui aluksi epäuskoisesti mahdollisuuksiinsa vaikuttaa, mutta positiivinen kokemus osallistumisesta ja vaikuttamisesta vahvisti luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiin sekä kannusti osallistumaan myös tulevaisuudessa.

7 Horisontaaliset tavoitteet

7.1 Sukupuolten tasa-arvo

	Kyllä	Ei	Perustelu
Hankkeessa tehtiin toimintaympäristön analyysi sukupuolinäkökulmasta		x	Toimintaympäristön analyysiä ei ole tehty sukupuolinäkökulmasta.
Sukupuolinäkökulma huomioitiin hankkeen toiminnassa (valtavirtaistaminen)	x		Hankkeessa pyrittiin huomiomaan sukupuolinäkökulma järjestämällä toimintaa erityisesti miesten mukaan innostamisen näkökulmasta. Miehiä osallistui kuitenkin huomattavasti vähemmän kuin naisia.
Hankkeen päätavoite oli sukupuolten tasa-arvon edistäminen		x	Hankkeen päätavoite oli mielenterveyden edistäminen ja päihteiden käytön vähentäminen koko väestössä.

7.2 Kestävä kehitys

Vaikutuksen kohde	Vaikutusaste		Perustelu
	Välitön vaikutus	Välillinen vaikutus	
Ekologinen kestävyys			
Luonnonvarojen käytön kestävyys	2	7	Luonto on merkittävä psyykkisen hyvinvoinnin lähde pohjoissavolaisille. Hankkeen toimenpiteissä tuettiin luontolähtöisten toimenpiteiden jalkauttamista sekä asukkaiden omatoimisen luonnossaliikkumisen vahvistamista.
Ilmastonmuutoksen aiheuttamien riskien vähentäminen	2	4	Ilmastonmuutos vaikuttaa ihmisten mielenterveyteen. Hankkeessa huomioitiin muuttuneet vuodenaikojen vaihtelut järjestämällä jokaiseen vuodenaikaan sopivaa ryhmätoimintaa ja osallisuutta tukevaa tekemistä.
Kasvillisuus, eliöt ja luonnon monimuotoisuus	0	3	Hankkeessa lisättiin ymmärrystä luonnon merkityksestä mielen hyvinvoinnille. Luonnon monimuotoisuudella on yhteys luonnon virkistysarvoihin. Hanke tuki näin osaltaan ihmisten myönteistä suhtautumista luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen.
Pinta- ja pohjavedet, maaperä sekä ilma (ja kasvihuonekaasut)	0	0	Hanke ei vaikuttanut tähän osa-alueeseen.
Natura 2000 -ohjelman kohteet	4	8	Hankkeessa edistettiin Pohjois-Savon Natura 2000-

Vaikutuksen kohde	Vaikutusaste		Perustelu
	Välitön vaikutus	Väiillinen vaikutus	
			kohteiden käyttöä mielenterveyden tukemisessa ja lisättiin ymmärrystä näiden kohteiden roolista asukkaiden mielenterveyden ja fyysisen terveyden vahvistamisessa.
Taloudellinen kestävyys			
Materiaalit ja jätteet	0	0	Hankkeeseen ei hankittu mitään ylimääräistä mainos- tai jakotavaraa (esim. kyniä, avaimenperiä, heijastimia). Toteuttajaorganisaatiot ovat sitoutuneita jätteiden määrän vähentämiseen, kierrättämiseen ja materiaalihokkuuteen.
Uusiutuvien energialähteiden käyttö	0	0	Uusiutuvien energialähteiden käyttöä ei pystytty edistämään hankkeessa. Työntekijät joutuivat käyttämään omia autoja kuntakäynneillä. Työnantajilla ei ole tarjota sähköautoja työmatkakäyttöön.
Paikallisen elinkeinorakenteen kestävä kehittäminen	2	2	Hankkeessa hyödynnettiin paikallisia yrittäjiä esim. ryhmätoimintojen järjestämisessä sekä yritys yhteistyössä.
Aineettomien tuotteiden ja palvelujen kehittäminen	6	2	Hankkeessa edistettiin aineettomien palvelujen, kuten liikkumiseen, luontoon, ravitsemukseen, osallisuuteen liittyvien palvelujen kehittämistä.
Liikkuminen ja logistiikka	-1	-1	Hanke lisäsi osaltaan yksityisautoilua Pohjois-Savon alueella, koska hankkeen työntekijät liikkuvat maakunnassa omilla autoillaan. Julkisten kulkuvälineiden käyttö oli mahdotonta. Sähköautojen lainaaminen työnantajalta ei ole vielä riittävän laaja-alaisesti mahdollista. Muutoin työt pyrittiin toteuttamaan etänä, jolla saatiin työmatkaliikkumista vähennettyä.
Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys sekä yhdenvertaisuus			
Hyvinvointi	10	10	Koko hanke tähtäsi hyvinvoinnin edistämiseen. Hyvinvointia edistettiin suoraan valmennuksilla, ryhmätoiminnalla ja koulutuksilla sekä epäsuorasti viestinnällä.
Tasa-arvon edistäminen	2	2	Mielenterveyden ja päihteiden käytön haasteet koskettavat meitä jokaista joko suoraan tai lähiympäristömme kautta. Hankkeen toimenpiteet toteutettiin mahdollisimman sukupuolineutraalisti. Muutama pilotti suunnattiin vain naisille tai miehille. Näistä saatu kokemus tukee eriytetyn toiminnan tärkeyttä. Naiset ovat muutoin innokkaampia osallistujia. Mieten tavoittaminen ja innostaminen on vaikeaa.
Yhteiskunnallinen ja kulttuurinen yhdenvertaisuus	4	7	Hankkeessa keskeisenä arvona oli turvata yhdenvertaisuus riippumatta yhteiskunnallisista tai kulttuurisista lähtökohdista. Ryhmät muodostuivatkin varsin heterogeenisiksi sukupuolinäkökulmaa lukuunottamatta. Hankkeen toteutuskieli oli pääasiallisesti Suomi, joka rajoitti vieraskielisten osallistumismahdollisuuksia.
Kulttuuriympäristö	6	6	Kulttuuriympäristöllä on merkittävä mielen hyvinvointia tukeva vaikutus. Hankkeessa toteutettiin toimenpiteitä, joilla vaikutettiin suoraan mm. asuinalueiden viihtyisyyteen ja asukkaiden omistajuuden tunteeseen.
Ympäristöosaaminen	7	2	Hankkeessa lisättiin ymmärrystä monimuotoisen luonnon roolista mielen terveyden ja hyvinvoinnin kannalta. Tämä ymmärrys tukee pitkällä tähtäimellä myös ihmisten myönteisempää suhtautumista luonnon suojeluun.

8 Julkisuus, tiedottaminen ja yhteydet muihin hankkeisiin

8.1 Miten hanke näkyi julkisuudessa? Miten hankkeesta tiedotettiin?

Kuopion kaupunki vastasi hankkeen monikanavaisesta viestinnästä. Yhdessä kilpailutetun ostopalvelutuottajan kanssa laadittiin viestintästrategia, visuaalinen ilme ja viestintämateriaalit. Jokainen osatoteuttaja on vastannut omien toimenpiteidensä jalkautuvasta viestinnästä.

Hankkeen pääasiallinen viestintäkanava on ollut mielitekomedia.fi-verkkosivusto, omat sosiaalisen median kanavat (FaceBook, LinkedIn, X, Instagram) sekä YouTube-kanava. Hanke on lisäksi näkynyt kaikkien toteuttajaorganisaatioiden verkkosivuilla sekä mukana olevien Pohjois-Savon kuntien verkkosivuilla. Lisäksi hankkeen aikana järjestettiin kaksi tapahtumaa, joista ensimmäinen striimattiin sekä taltiointiin ja jälkimmäinen taltiointiin.

Google Analyticsin mukaan mielitekomedia.fi:ssä on vierailtu yhteensä 93 876 kertaa (15.9.2021–15.8.2023). Sivulla on viivytty keskimäärin 2.43 minuuttia per käynti, mikä on poikkeuksellisen pitkä aika. Huomioitavaa on, että todellinen luku on vielä huomattavasti suurempi, koska iso joukko käyttäjästä ei hyväksy evästeitä, jolloin tiedot eivät nouse analytiikkaan.

Verkkojuttujen määrä mielitekomedia.fi:ssä: 148 uutista, reportaasia, vlogia ja henkilöhaastattelua. Ensimmäinen juttu julkaistiin 15.9.2021. Facebook avattiin 18.9.2021: 522 postautusta. 1564 seuraajaa. LinkedIn avattiin lokakuussa 2021: 209 postautusta 16.8.2022 – 15.8.2023. Aiempien postausten määrää emme analytiikan kautta pääse valitettavasti laskemaan. 850 seuraajaa. Twitter (nykyisin X) avattiin maaliskuussa 2022: 172 twiittiä. 123 seuraajaa. Instagram avattiin maaliskuussa 2022: 185 postautusta, 27 reelsiä. 288 seuraajaa. YouTube-kanava avattiin 1.3.2022: Alustalle on tuotettu 61 videota, vlogia ja podcastia. Materiaalit on tekstitetty saavutettavuusdirektiivin mukaisesti. Katselukertoja yhteensä 3871.

Hankkeessa toteutettiin neljä isoa viestinnällistä markkinointikampanjaa yhdessä yritysyhteistyökumppaneiden kanssa. Kampanjoita olivat esillä digitaaluisissa Kuopiossa, Varkaudessa ja Iisalmissa (43 näyttöä) sekä Pohjois-Savon lähi- ja kaukoliikenteen busseissa, kuntien ja toteuttajien infotauluilla sekä yritysyhteistyökumppaneiden tiloissa ja kanavissa. Lisäksi toteutettiin radioasema Savon Aallon kanssa viikoittainen, neljä kuukautta kestänyt ohjelmasarja, jossa pohdittiin mielenterveyttä eri näkökulmista.

UEF on julkaissut seitsemän Policy Brief -raporttia sekä esitellyt hanketta kahdessa kansainvälisessä ja kahdessa kotimaisessa seminaarissa.

Hanke sai runsaasti ansaittu medianäkyvyys: yhteensä 86 uutista, reportaasia ja haastattelua paikallisessa ja valtakunnallisessa printtimediassa, verkkomediassa sekä alueellisissa ja valtakunnallisissa radio- ja tv-uutisissa.

8.2 Mihin hankkeisiin tai hankekokonaisuuksiin hanke toiminnallisesti tai muuten liittyi ja miten? (Merkitse myös hakemusnumerot tai hankekoodit)

KUOPIO: Heti syksyllä -21 käynnistettiin muutosvalmentajien ja koordinaattorin toimesta Pohjois-Savossa toimivien paikallisten ja valtakunnallisesti toimivien hankkeiden selvittäminen. Pohjois-Savon alueelta löydettiin verkkohakujen perusteella aihealueeseen liittyviä hankkeita, projekteja ja toimijoita reilu 150 kpl, joista olennaisimmat (n. 80 kpl) kontaktointiin tapaamalla, puhelimitse tai sähköpostilla. Tavoitteena oli kartoittaa mahdolliset yhteistyön mahdollisuudet ja välttää päällekkäisyydet toiminnassa. Yhteistyötä tehtiin koko hankkeen ajan tapahtumissa, toimenpiteissä ja ryhmätoiminnassa kehittämishankkeiden kanssa, jotka toimivat terveyden- ja hyvinvoinnin sekä työllistämisen sektorilla. Esimerkkeinä vahvasta yhteistyöstä STM rahoittamat Hyvän mielen kunta, POSOTE20 ja Suomen kestävä kasvun ohjelma (RRP), STEAn rahoittamat Perheentalot Pohjois-Savossa sekä muun muassa Meidän kylän Nuoret- ja Tuhat mielen tarinaa -hankkeet. Yhteistyötä tehtiin myös ESR rahoitteisen Työllisyyden palvelutori S22009, Uusi suunta S22257, Siilin nuoret S22589 ja HYVÄ-hanke S22177 kanssa sekä TE-palveluiden Toimeen -hankkeen kanssa

Savonian ja Humakin toimenpiteen pilottialueella Neulamäessä yhteistyötä toteutettiin Kuopion EPIS Sirkkulanpuiston etsivä päihdetyö -hankkeen (6/2021-6/2024, STEA, kohdenro C8833) kanssa, joka toteutti valistavaa teemaa päihdeongelmista ja traumainformoidun työtoimen näkökulmasta aktivoimaan ihmisiä ajattelemaan Päihdeongelmaa trauman näkökulmasta ja vähentää stigmaa päihdeongelmaisiin liittyen. Osallisuudella uusia palveluratkaisuja ja hyvinvointia Pohjois-Savoon -hanke (OSPA, 1/2021-5/2023, LY/maaseuturahasto, hankenumero 145432) kanssa yhteistyötä tehtiin Sonkajärven osallisuustyön edistämässä. Toteutettiin Mieliteko-ohjelman ”mielen hyvinvoinnin polku”. Pohjois-Savon liitto/Pohjois-Savon kehittämissuunnitelma hankenumero 145432, hankeviite: 3/2020/Rahasto). Yhteistyö Pohjois-Savon osallisuushankkeiden verkostossa ja tapaamisissa, kokemusten ja käytäntöjen jakaminen alueellisessa osallisuuden edistämisen työssä. MUKANA-hanke – Tulevaisuuden osallisuusmallit 2025 (01.05.2021 – 31.12.2022). Mansikka Leader, ELY/Maaseuturahasto. Yhteistyö ja kokemusten kuntalaisten osallisuuden edistämiseksi. Mukana – hanke oli toteuttamassa osallistuvan budjetoinnin ideointityöpajaa Rautalammilla.

9 Aineiston säilytys

9.1 Missä hankkeen aineisto säilytetään tai arkistoidaan? Yhteyshenkilön yhteystiedot.

Päätoteuttaja Kuopion kaupunki:

Tiedonhallinnan vastuuhenkilöt Hyvinvoinnin edistämisen palvelualueella ovat: Tuula Rabinä, 0447184022, tuula.rabina@kuopio.fi

Paula Aaltonen, 0447182674, paula.aaltonen@kuopio.fi

Hankkeen asiakirjat säilytetään sähköisessä D360 arkistossa ja 1.1.2023 alkaen sähköinen D10 arkisto

Lasku tositteet säilytetään Rondossa, sähköisessä laskutusohjelmassa

Paperiset esr –lomakkeet ja osallistujaluettelot säilytetään Minna Ganthin katu 24, 3 krs:n arkistossa.

UEF:in aineisto säilytetään tietoturvalisessä pilvipalvelussa ja Kuopion kaupungin hankkeelle perustetussa Teamsissa anonyymisoidussa muodossa.

Savonian aineisto säilytetään Savonia-ammattikorkeakoulun kirjaamossa, Microkatu 1 B-osa, 5. kerros, tila B5021, 70201, Kuopio. Yhteyshenkilö: Hallinnon suunnittelija Mervi Hätinen, puh. 044 785 5007, mervi.hatinen@savonia.fi

Humakin hankkeen aineisto säilytetään sähköisissä järjestelmissä. Toiminnan osalta järjestelminä toimivat Reportronic ja Dynasty. Talousaineisto säilytetään sähköisesti Netvisorissa ja Arcistassa. Yhteyshenkilö: Palvelujohtaja Karen McLeod Smith, karen.mcleadsmith@humak.fi.

10 Liitteet ja allekirjoitus

Liitteet

Liite 1 loppuraporttiin, Kuopio kuntakooste
Liite 2 loppuraporttiin Savonia
Liite 3 UEFin arviointiraportti

Tuensaaja vakuuttaa tässä loppuraportissa ja sen taustalomakkeissa antamansa tiedot oikeiksi.

Päiväys ja hakijaorganisaation sähköinen allekirjoitus

27.2.2024 Länsimies Anna Helena
hankejohtaja

Asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti

S22442 Hyvällä mielellä Pohjois-Savo 2021-2030

Kustannusarvion ja rahoitussuunnitelman toteuma

Kustannukset	Yhteensä €	Rahoitus	Yhteensä €	% nettokustannuksista
1. Palkkakustannukset	2 032 018,74	Kuntien rahoitus: ulkopuolinen rahoitus	190 135,39	6,55
2. Ostopalvelut	550 839,79	Kuntien rahoitus: tuensaajan omarahoitus	184 243,27	6,34
3. Matkakustannukset	17 291,10	Muu julkinen rahoitus: tuensaajan omarahoitus	204 622,92	7,04
4. Flat rate	304 802,81	Yhteensä	585 214,76	20,15
Kustannukset yhteensä	2 904 952,44			
Nettokustannukset yhteensä	2 904 952,44			

Rahoitussuunnitelma yhteensä	686 392,00	
------------------------------	------------	--

Kustannusarvio yhteensä	3 407 187,00
-------------------------	--------------